

TRASTS – AKTĪVI BĒRNIEM

Edgars Koškins,
zvērētais advokāts, advokātu
biroja *Vilgerts* partneris

GIMENES PUSDIENAS uz terases. Ap galdu sasēduši skaisti un gudri bērni. Turpat ir arī laulātā draudzene, kuras āriene piesaista pat sieviešu žurnālu fotogrāfus. Jūs īsu brīdi izbaudāt labsajūtu, skatoties uz savu lielo ģimenes māju ezera krastā, līdz atkal atgriežas satraukums. Kompanjons pieprasa palielināt savu līdzdalību biznesā, neveiksmes nekustamā īpašuma jomā turpina vilkt uz leju pārējos ieņēmumus, biežāk sāk zvānīt kreditori... Arī ģimene prasa līdzekļus un nervus. Bērni mācās privātskolās, sievas skaistumkopšanas un iepirkšanās ieradumi reizēm ir kaitinoši, kāds bērns ir neglābjami izlutināts un slinks, toties nasks uz dārgu uzdzīvi... Ārsts, raugoties uz jūsu kardiogrammu, ieteicis sevi pasaudzēt... Daži kā nervu zāles un *apdrošināšanu* pret neveiksmēm izvēlas tādu tiesisku instrumentu kā trusts.

Vienkāršoti runājot, trustu var izveidot arī mājas apstākļos. Piemēram, kādu dienu aizbraukt ciemos pie labākā drauga, askētiska mūka, un pateikt: «Lūk, šeit ir maiss ar naudu, un tas vairs nav mans. Zinu, ka tu vairies no laicīgās mantas, bet pārvaldi un vairo to prātīgi un gādā, lai mani bērni vienmēr ir paēduši, lai viņi var dzīvot Rīgas centrā, iet labākajās pasaules skolās un augstskolās un lai vienmēr var atļauties nopirkt jaunāko *iPhone*.» Tomēr pat mūki nav mūžīgi un arī viņi var krist kārdinājumā, tāpēc labāk nezaicināt likteni un padomāt par profesionāliem trusta pārvaldniekiem. Ņemot vērā trusta institūta visnotaļ vājo tiesisko vietu Latvijas tiesību

sistēmā, parasti tas tiek veidots ārvalstīs, kur ir speciāls trusta regulējums.

Trusta darbības reālajai ilustrācijai der daudzas valstis. Starp Jaunzēlandi, Džersiju, Singapūru un Britu Virdžīnu salām (ir arī virkne citu piemērotu jurisdikciju) trusta ilustrācijai izvēlējos Maltu. Tur ir relatīvi jauns trusta likums, ES jurisdikcija, kas orientēta uz finanšu pakalpojumiem, un arī personīga sadarbība ar nīderlandiešu advokātu, kurš Maltā strādā globālā trusta un korporatīvo pakalpojumu uzņēmumā un tiekoties atklāj trusta biznesa virtuvi (sk. grafiku).

Kāda turīga persona no Latvijas (piemēram, Ansis Pirtnieks) var nonākt pie slēdziena, ka viņa biznesa ķēriens un in-

tājs, trusta pārvaldnieks, trusta uzraudzītājs un labuma guvējs. Tas notiek šādi.

Ansis uz trusta nodibināšanas akta pamata reģistrē kapitāla daļas jeb trusta aktīvus uz maltiešu trusta pakalpojumu sniedzēja (*MaltCo*) jeb trusta pārvaldnieka vārda un atsakās no savām īpašuma tiesībām. *MaltCo* ir Maltā reģistrēta sabiedrība, kurai ir licence sniegt trusta pakalpojumus. Par *MaltCo* ikdienas darbību atbild direktori, kuri arī ir Maltā licencēti trusta pakalpojumu profesionāļi. Nu Ansis vairs nav šo kapitāla daļu īpašnieks un viņam nav arī iespēju ietekmēt SIA *Nekustamie īpašumi* darbību. Svarīgi, ka *MaltCo* kreditori nevar pretendēt uz trusta aktīviem; tie tiek nošķirti no *MaltCo* īpašumiem.

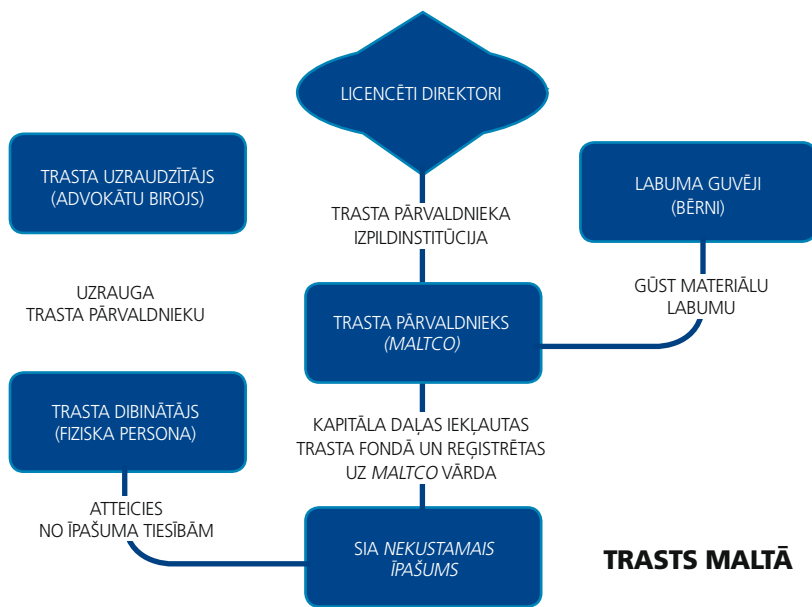
No kredītiem brīvus vērtīgus aktīvus var saglabāt kā labklājības garantu.

tuīcija nav vairs tik laba kā agrāk, ka par sevi liek manīt nogurums un ka viņš vairs nav gatavs pārlietu riskēt ar nopelnīto. Dažus aktīvus, piemēram, no kredītiem brīvus nekustamos īpašumus Rīgas klusajā centrā un Jūrmalā, viņš vēlas nošķirt un saglabāt kā labklājības garantu saviem bērniem.

Ansis jau laikus savus nekustamos īpašumus ir nodalījis atsevišķā biznesā (SIA *Nekustamie īpašumi*) un faktiski ar kapitāla daļām jebkurā brīdī var nodot tos trešajai personai. Iepazinies ar maltiešu trusta finesēm, kas vairāk vai mazāk ir līdzīgas citu valstu trusta regulējumiem, Ansis saprot, ka visā trusta veidošanas pasākumā piedalīsies četras personas: trusta dibinā-

Trusta nodibināšanas akts (to varētu dēvēt arī par līgumu) ir dokuments, kas detalizēti nosaka *MaltCo* tiesību apjomu un trusta dibinātāja instrukcijas par to, kā tai jārikojas un jāpārvalda SIA *Nekustamie īpašumi* kapitāla daļas, kā arī nosaka labuma guvējus, kuri šajā piemērā var būt Anša Pirtnieka bērni, t. sk. vēl nedzimuši bērni. Turklāt daži (nepaklausīgi) bērni vai nepateicīga laulātā draudzene var arī nebūt labuma guvēju vidū.

Tā kā Ansim nav pilnīgas uzticības *MaltCo* darbībai, viņš nekautrējas arī nozīmēt trusta uzraudzītāju, piemēram, latviešu advokātu biroju, kas par mērenu samaksu piekrist uzraudzīt, lai *MaltCo* cītīgi pildītu trusta dibinātāja, tātad Anša,

izteikto gribu. Trasta uzraudzītājs nav obligāts, tomēr tas ir papildu garants, ka viss notiek pēc trasta dibinātāja prāta. Trasta uzraudzītājam ir sargsuņa loma, tam var būt veto tiesības dažādu ar trasta aktīvu saistītu lēmumu pieņemšanā, un ļaunākajā gadījumā trasta uzraudzītājs var pieprasīt, lai trastā nodotie aktīvi tiek nodoti citam trasta pārvaldniekam.

Runājot par izmaksām, *MaltCo* nestrādā par velti un par saviem pakalpojumiem saņem ikgadēju taisnīgu atlīdzību. Par struktūras izveidi pirmajā gadā maltieši pretendē uz aptuveni 4000–5000 eiro lielu honorāru. Turpmākajos gados honorārs varētu būt aptuveni 2000 eiro un vairāk.

Ko šis pūles un izdevumi galu galā dod? Efekts ir tāds, ka izveidojas juridiska konstrukcija, kurā Ansis Pirtnieks nav SIA *Nekustamie īpašumi* kapitāla daļu īpašnieks. Kapitāla daļas ir reģistrētas uz Maltas uzņēmuma vārda, kurš tās pārvalda saskaņā ar trasta nodibināšanas aktu. Pieļauju domu, ka gana daudz cilvēku atceras advokāta Mārtiņa Kvēpa interviju, kurā nepaklausīgs pārvaldnieks izpelnījās izcilu salīdzinājumu ar garderobistu, kurš atsakās atdot mēteli tā istajam īpašniekam. Periodiski gadās dzirdēt līdzīgus stāstus arī no citiem avotiem, tomēr, abstrahējoties no ekstrēmjiem gadījumiem, ir jāapziņās, ka daudzi profesionāli pārvaldnieki ir

labi attīstītas globālas korporatīvas struktūras ar ilgu pastāvēšanas vēsturi. Tās pārvalda iespaidīgus aktīvu apjomus un koncentrējas uz to, lai klienti būtu uzticamas personas bez apšaubāma rakstura līdzekļiem, lai viņi būtu apmierināti un ieteiktu atkal citus klientus.

No prakses viedokļa piebilde, ka Maltas trastos tiek izmantotas arī tā dēvētās vēlmju vēstules, kurās trasta dibinātājs var rakstīt trasta pārvaldniekam par to, kā, viņaprāt, būtu jāpārvalda trasta aktīvi vienā vai otrā situācijā. Svarīgi gan saprast, ka juridiski šādas vēstules nav saistošas. Ja trasta pārvaldnieks rīkojas saskaņā šādu vēstuli, tas, protams, ir tikai tāpēc, ka pārvaldnieks uzskata, ka šāds ceļš ir pareizākais.

Visbeidzot – kas notiek, kad Ansim Pirtniekam neveicas ar biznesu un viņš izput? Vienkāršākā atbilde – bērni uzdzīvotāji, kuri nav labuma guvēji, ir spiesti sākt strādāt, bet kreditori saskaras ar visnotaļ komplicētu problēmu, kas, ja arī teorētiski ir risināma, tad acīmredzot tikai par lielu naudu, ar lielu nervu un laika patēriņu.

Ja kreditori Ansim visu attiesātu, izolētu un kā citādi tiesiski atņemt, SIA *Nekustamie īpašumi* kapitāla daļas, visticamāk, būtu neaizsniedzamas, jo tās Ansim Pirtniekam vairs nepiederētu. Maltas pārvaldnieks turpinātu pārvaldīt aktīvus saskaņā ar trasta nodibināšanas aktu, un cerams, ka trasta dibinātāju nepiemeklētu *Kaķiša dzirnavu* galvenā varoņa liktenis (bērni tomēr sniegtu tēvam pajumti).

Tomēr negribas arī radīt maldīgu priekšstatu, ka trusts ir universāls brīnumlīdzeklis. Tas apstāklis, ka Latvijā nav iespaidīgas tiesu prakses par aktīvu *izrašanu* no trastiem, nenozīmē, ka tādas nav trastu senajās jurisdikcijās, kurās ir izskatīts gana daudz lietu un pat tiek publicētas pabežas grāmatas par to, kā cīnīties ar trastiem. Var pasmelties idejas...

Vienkāršākie ieteikumi trasta drošībai ir laikus plānot aktīvu aizsardzību un strikti ievērot trasta pārvaldīšanas principus.

Periodiski nākas saskarties ar jautājumu, arī no mūsu banķieriem, kāpēc Latvijā nav vispārīgi ieviests trasta institūts (var runāt par daļēju trasta vai līdzīgu institūtu eksistenci, piemēram, privāto pensiju fondi Latvijā faktiski ir trasta institūta analogs). Uz šo jautājumu parasti atbildu, ka 2008. gada nogalē biju uzaicināts uz Finanšu ministrijas un Banku augstskolas biznesa un finanšu pētniecības centra rīkotu konferenci ar daudzsoļošu nosaukumu *Finanšu pakalpojumu eksports – Latvijas izaugsmei. Ceļā uz valsts stratēģiju*. Atmiņā palikusi Jāņa Graša entuziasma pilnā uzstāšanās par trasta institūta ieviešanu Latvijā kā lielisku papildinājumu attīstītajam banku sektoram. Kopš tā laika, šķiet, nekas būtiski nav mainījies. Varbūt traucē tas, ka jāmaina ierastais Latvijas tiesību sistēmas skatījums uz īpašuma tiesībām. Otra iespējamā atbilde – nevienam, izņemot dažus entuziastus, nav vaļas par to domāt. **F**

Trasta dibinātāja instrukcijas nosaka labuma guvējus. Nepateicīga laulātā draudzene var arī nebūt labuma guvēju vidū.